

HISTORICA OLOMUCENSIA
Supplementum II.

Sborník prací historických
XXXVI

KATEDRA HISTORIE

UNIVERZITA PALACKÉHO OLOMOUC

Univerzita Palackého v Olomouci
Olomouc 2014

OBSAH**ÚVOD**

Eduard Droberjar – Ivo Barteček <i>Malá Haná – mezi pamětí a současností</i>	11
---	----

ČLÁNKY A STUDIE

David Vích <i>Nástin nejstarších dějin Malé Hané</i>	21
Eduard Droberjar <i>Germáni v Jevíčku a na Malé Hané v době římské</i>	53
Pavel Šlézár <i>Nové poznatky k raně středověké fortifikaci „Hradisko nad Nectavou“ na katastru obce Biskupice u Jevíčka</i>	75
Pavel Bolina – Dušan Cendelín <i>Historický přechod pomezí Čech a Moravy</i>	91
Jakub Huška <i>Nové sakrální stavby svitavského a opatovického děkanátu z konce 18. století</i>	151
Jana Máčalová <i>Pověry a lidové čarování na konci 19. století zachycené v dobovém periodiku Našinec</i>	163
Miloš Trapl <i>Franz Spina – z Malé Hané do Prahy</i>	181
Michal Schuster <i>Pedagog a překladatel Ladislav Vymětal (1895–1940), rodák z Jaroměřic u Jevíčka</i>	193

Lukáš F. Peluněk	
<i>Jaroslav Mackerle a jeho odkaz Malé Hané</i>	207

THE AUTHORS AND SUMMARIES

<i>The Authors and Summaries</i>	229
--	-----

MALÁ HANÁ – MEZI PAMĚTÍ A SOUČASNOSTÍ

Eduard Droberjar – Ivo Barteček

Projekt Malá Haná – Paměť kulturní krajiny uzrál do podoby publikovaných výstupů, a to pod garancí pracovníků Katedry historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci – to na jedné straně, na straně druhé pak ve spolupráci s městem Jevíčko, zvoleným i přirozeným středobodem regionu Malá Haná.

Navazujeme a pokračujeme v aktivitách kolegů a přátel, kteří již dříve věnovali svou odbornou a popularizační pozornost fenoménu Malá Haná a kultivovali téma, které si přes staletí zaslouží naší pozornosti. Píše se rok 2014 a dovoluje několik připomenutí. Iničiátoři setkání badatelů s tématem Malá Haná v roce 2012 a dalších setkávání – nezávisle na trvání času projek-tu – jsou provázáni s Univerzitou Palackého v Olomouci a jejími katedrami – Katedrou historie, Katedrou germanistiky, Katedrou dějin umění a Katedrou sociologie, andragogiky a kulturní antropologie.

doc. PhDr. Eduard Droberjar, Ph.D.
Katedra historie (sekce archeologie)
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Na Hradě 5
771 80 Olomouc
e-mail: droberjar@seznam.cz

prof. PhDr. Ivo Barteček, CSc.
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Na Hradě 5
771 80 Olomouc
e-mail: ibart@post.cz

ČLÁNKY A STUDIE

NÁSTIN NEJSTARŠÍCH DĚJIN MALÉ HANÉ

David Vích

RESUMÉ

Malá Haná představuje přirozeně vymezený, ale stále nedostatečně poznáný region, jehož poznání dosud stojí především na starých nálezech a povrchové prospekci. I přes nadmořskou výšku nikde neklesající pod 300 m úrodné půdy kryjící podložní spraše zajišťovaly oblibu této části severozápadní Moravy prakticky po celý pravěk.

S nálezy starší a střední doby kamenné v podobě štípané industrie se zde alespoň zatím setkáváme spíše ojediněle. Relativně intenzivní osídlení zde začíná až v mladší době kamenné kulturou s lineární keramikou. Zatímco nálezy kultury s vypíchanou keramikou na Malé Hané zcela postrádáme, dalšími vrcholy osídlení v pravěku Malé Hané je mladší úsek kultury s moravskou malovanou keramikou a kultura se zvoncovitými poháry. Rovněž s nálezy starší a střední doby bronzové se zde setkáváme vzácně, naopak doba popelnicových polí mladší, pozdní doby bronzové a starší doby železné představuje nepochybně vrchol v nejstarších dějinách pojednávaného regionu. Vedle sídlišť (včetně hradišť) a pohřebišť zde v uplynulých více než sto letech byla objevena i řada depotů bronzů. Povrchové sběry nedávné doby prokázaly poměrně intenzivní využívání severu Boskovické brázdy Kelty, s jejichž přítomností se zde setkáváme již v období plochých keltských pohřebišť. Poměrně razantně se rovněž změnila úroveň poznání doby římské, a to objevem sídlišť a jednoho pohřebiště. Kovová industrie tohoto období dokládá poměrně intenzivní vliv římské říše a kontakty s východogermánským prostředím. Dobu stěhování národů reprezentuje především hrob z Knínic, obohacený v nedávné době o několik kovových předmětů z povrchové prospekce.

Klíčová slova: prehistorie a protohistorie, pravěké osídlení, Malá Haná, archeologie

SUMMARY

OUTLINE OF THE EARLIEST HISTORY OF MALÁ HANÁ

Malá Haná is naturally defined but still relatively unknown region, the knowledge of which is still mostly based on old findings and surface prospecting. Despite its altitude never below 300 m this part of north-western Moravia was popular among prehistoric people throughout all pre-history due to the fertile soils covering underlying loess.

Findings from the Early and Middle Stone Age in the form of Chipped Stone industry have been so far only encountered here rarely. The relatively intensive settlement here only dates to the Later Stone Age – the period of Linear Pottery culture. Whereas findings of the Stroked Pottery culture are completely lacking in Malá Haná, other peaks of the settlement of Malá Haná in the prehistory include younger part of the Moravian Painted Ware culture and the Bell-Shaped Cups culture. Also, the findings from the Early and Middle Bronze Age are encountered here rarely; on the other hand the Urnfields period of the Late Bronze Age and early Iron Age undoubtedly mark peak in the oldest history of this region. In addition to settlements (including fortified places) and cemeteries bronze depots have been discovered here in the significant number over the past more than one hundred years. Recent surface collections showed relatively intensive use of the north of Boskovice groove by Celts, who lived here as early as in the period of Flat Celtic Burials. Also the awareness of the Roman period has changed significantly, namely due to the discovery of settlements and one necropolis. The metal industry of this period demonstrates relatively strong influence of the Roman Empire and contacts with the east-German environment. The Migration Period is particularly represented by a grave in Knínice, enriched in recent years by several metal objects from surface prospecting.

Key words: prehistory, protohistory, prehistoric settlement, Malá Haná, archaeology

Translated by PhDr. David Vích

PhDr. David Vích
Regionální muzeum ve Vysokém Mýtě
Šemberova 125/I
566 01 Vysoké Mýto
e-mail: dvich@centrum.cz

GERMÁNI V JEVÍČKU A NA MALÉ HANÉ V DOBĚ ŘÍMSKÉ

Eduard Droberjar

RESUMÉ

Cílem příspěvku bylo na základě soupisu lokalit z doby římské v regionu Malá Haná podat základní přehled o osídlení a významu některých nalezišť. Z nich vyniká žárové pohřebiště ze starší doby římské na lokalitě Jevíčko. Pět let trvající archeologický výzkum (2010–2014) pod vedením autora tohoto příspěvku prokázal významné postavení lokality v době před a patrně i během markomanských válek (166–180). Svědčí o tom milodary v hrobech, a to nejen labsko-germánské, ale rovněž římské a východogermánské (przeworské a wielbarské) importy. V Jevíčku bylo v místě již zaniklého pohřebiště vystavěno na konci doby římské (druhá polovina 4. století) sídliště pravděpodobně s dvorcem. A rovněž v prostoru této pozdně svěbské osady máme prokázány četné římské a pozdně przeworské elementy, které mohou souviset již s počátky doby stěhování národů. Celé území Malé Hané bylo poměrně intenzivně osídleno polabskými Germány v průběhu doby římské, zejména ve 2. až 3. století a ve druhé polovině 4. století. Dokládají to četné sídlištní i ojedinelé archeologické a numismatické nálezy.

Klíčová slova: doba římská, Germáni, Malá Haná, archeologie, numismatika, interregionální kontakty

SUMMARY

THE GERMANIC PEOPLES IN JEVÍČKO AND MALÁ HANÁ IN THE ROMAN PERIOD

The goal of this paper is to provide the basic overview of the settlement and significance of some archaeological sites on the basis of the localities' list in the region Malá Haná from the Roman period. The prominent position among them takes the cremated burial site from the Early Roman period in Jevíčko. The five-year lasting archaeological research (2010–2014) under the leadership of the author of this article showed the important position of this locality in the period before and probably during Marcomannic wars (166–180). The evidence is made by founded gifts in graves, not only Elbe-Germanic but also Roman and East Germanic (Przeworsk and Wielbark) imports. The settlement, most likely with a hillfort, was built in a place of a defunct burial site in Jevíčko at the end of the Roman period (the second half of the 4th century). Moreover, in the area of that late Sueby settlement there are found numerous Roman and late Przeworsk elements, which may be also related to the origins of the Migration period. The whole territory Malá Haná was quite intensively peopled by Elbe-Germanic tribes in the course of the Roman period, particularly in the 2nd and 3rd century and in the second half of the 4th century. It is evident thanks to many settlement as well as sporadic archaeological and numismatic finds.

Keywords: Roman period, Germanic peoples, Malá Haná, archaeology, numismatics, interregional contacts

Translated by Mgr. Hana Ferencová

doc. PhDr. Eduard Droberjar, Ph.D.
Katedra historie (sekce archeologie)
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Na Hradě 5
771 80 Olomouc
e-mail: droberjar@seznam.cz

NOVÉ POZNATKY K RANĚ STŘEDOVĚKÉ FORTIFIKACI „HRADISKO NAD NECTAVOU“ NA KATASTRU OBCE BISKUPICE U JEVÍČKA

Pavel Šlězár

RESUMÉ

V roce 2000 došlo k objevu odborné veřejnosti dosud neznámé raně středověké fortifikace o rozloze necelých 2 ha na vrcholu ostrožny nad říčkou Nectavou na k. ú. Biskupice. Opevnění je tvořeno okružním valem a šíjovým příkopem na přístupnější jihozápadní straně. Druhý pás opevnění je lehčího charakteru (násep a val?). Z lokality je známo pouze malé množství keramických nálezů datovaných rámcově do střední doby hradištní. Absence keramiky naznačuje krátkodobé využívání fortifikace. V letech 2002 až 2006 byla lokalita podrobena detektorovému průzkumu s těžištěm kovových nálezů datovaných do střední doby hradištní. Výjimečným souborem je zejména 14 ks železných rombických a deltoidních šipek spojovaných se staromaďarskými nájezdníky z počátku 10. století. Detektorová prospekce uskutečněná v roce 2010 rozšířila soubor nálezů o další čtyři šipky a ostatní železné artefakty. Kromě středohradištního období jsou známy ojedinělé doklady lidské přítomnosti na lokalitě také v době laténské, mladohradištním období a ve vrcholném středověku. Dlouhodobá krajinná prospekce zaměřená na problematiku zaniklých komunikací zasadila fortifikaci do vojensko-strategických struktur období Velké Moravy, kdy lokalita sloužila jako satelitní strážní opevnění rozsáhlého hradiště Mařín, vzdáleného cca 10 km západně od „Hradiska nad Nectavou“. Lokalita kontrolovala průběh blízkých komunikací, zejména spojnici Mařína s velkomoravskou Olomoucí. Ve vlastivědné literatuře se první popis fortifikace objevuje již v roce 1929 v rukopisu *Pamětní kniha obce Biskupice do r. 1928*. Z blízkosti nectavského hradiště pravděpodobně pochází nález honosného páru prolamovaných tautovaných železných velkomoravských třmenů původem z Pobaltí.

Klíčová slova: hradiště, Morava, komunikace, raný středověk, detektorový průzkum

SUMMARY

*NEW FINDINGS ABOUT THE EARLY MEDIEVAL FORTIFICATION
“HRADISKO NAD NECTAVOU” AT THE CADASTRAL MUNICIPALITY
OF BISKUPICE NEAR JEVÍČKO*

In 2000 it was discovered an early medieval fortification of the area of almost 2 hectares on the top of a promontory above the river Nectava at the cadastral municipality of Biskupice, a fortification unknown to experts up to date. The fortification consists of a circular earthwork and a ditch at a more accessible south-west side. The second line of the fortification is made in the easier manner (a rampart of a bulwark?). Only few ceramic finds, dated approximately to the Middle Hillfort period, is known from this locality. The absence of ceramics indicates a short-term usage of this fortification. Between years 2002–2006 the place was subjected to the detector survey with the result of metal finds dated back to the Middle Hillfort period. The exceptional collection is chiefly fourteen rhombic and deltoid arrowheads associated with old Hungarian raiders from the early 10th century. The detector survey that took place in 2010 enlarged the collection of finds with four arrowheads and other metal artefacts. Except for the Middle Hillfort period, only isolated proofs of a human presence are known in this locality in La Tène period, the Early Hillfort period and the High Middle Ages. A long-term landscape survey, aimed at the issue of defunct roads, put the fortification into the military-strategic systems of Great Moravia when the locality served as the satellite fortification of the large hillfort Mařín, approximately at ten kilometres distance to the west from “Hradisko nad Nectavou”. The hillfort controlled nearby roads, especially the crossroad of Mařín and Great Moravian Olomouc. In the regional literature, the first description of the fortification appeared in the manuscript *The Commemorative Book of the town Biskupice until 1928* in 1929. The finding of a magnificent pair of castellated Great Moravian iron stirrups, decorated by tausing and originally from the Baltics, probably also comes from the proximity of the Nectava hillfort.

Keywords: hillfort, Moravia, road, Early Middle Ages, detector survey

Translated by Mgr. Hana Ferencová

Mgr. Pavel Šlězár
Národní památkový ústav
územní odborné pracoviště v Olomouci
Horní nám. 25
771 11 Olomouc
e-mail: slezar.pavel@npu.cz

HISTORICKÝ PŘECHOD POMEZÍ ČECH A MORAVY U LITOMYŠLE

Pavel Bolina – Dušan Cendelín

RESUMÉ

Předložená práce představuje příspěvek k diskusi o průběhu raně středověké pozemní komunikace z východních Čech na severozápadní Moravu v krátkém úseku evropského rozvodí Labe-Dunaj mezi městy Litomyšlí a Svitavy. Autoři navazují na svou starší práci (CENDELÍN, D. – BOLINA, P. – ADAM, D.: *Jevíčko na cestě z Prahy do Olomouce v raném středověku. Úsek Litomyšl-Konice*. Jevíčko 2010) a vyrovnávají se s kritikou této práce z pera Karla Severina, která byla v roce 2012 uveřejněna ve sborníku *Archaeologia historica* (SEVERIN, K.: *Dušan Cendelín – Pavel Bolina – Dušan Adam: Jevíčko na cestě z Prahy do Olomouce v období raného středověku. Jevíčko 2010, 86 stran, 56 map a fotografií v textu, náklad 500 ks. Archaeologia historica, 37, 2012, s. 813–820*).

Klíčová slova: Litomyšl, Tržek, hradiště u Benátek, staré komunikace, Voštica, LIDAR

SUMMARY

HISTORICAL CROSSING THE BOHEMIAN-MORAVIAN BORDER NEAR LITOMYŠL

The presented paper represents the contribution to the discussion about the development a medieval route from East Bohemia to North-West Moravia in a short passage of the European watershed Elbe-Danube between towns Litomyšl and Svitavy. The authors follow their previous publication (CENDELÍN, D. – BOLINA, P. – ADAM, D.: *Jevíčko na cestě z Prahy do Olomouce v raném středověku. Úsek Litomyšl-Konice*. Jevíčko 2010) and cope with the criticism of that work, which was written by Karel Severin and published in the collection *Archaeologia historica* in 2012 (SEVERIN, K.: *Dušan Cendelín – Pavel Bolina – Dušan Adam: Jevíčko na cestě z Prahy do Olomouce v období raného středověku. Jevíčko 2010, 86 stran, 56 map a fotografií v textu, náklad 500 kusů*. *Archaeologia historica*, 37, 2012, s. 813–820).

Keywords: Litomyšl, Tržek, Benátky hill fort, old roads, Voštica, LIDAR

Translated by Mgr. Hana Ferencová

Ing. Pavel Bolina, PhD.
V úvoze 245/12
150 00 Praha 5
e-mail: bolinapavel@gmail.com

Dušan Cendelín
J. Haly 442
763 12 Vizovice
e-mail: cendoch@gmail.com

NOVÉ SAKRÁLNÍ STAVBY SVITAVSKÉHO A OPATOVICKÉHO DĚKANÁTU Z KONCE 18. STOLETÍ

Jakub Huška

RESUMÉ

Tento příspěvek se zabývá, v souvislosti s josefínskou církevní politikou v osmdesátých letech 18. století, výstavbou nových kostelů v opatovickém a svitavském děkanátu. Zřizování nových farností a lokálních kaplanství znamenalo impulz k budování nových chrámů a přestavbě starších staveb. Zejména v nově vzniklém opatovickém děkanátu došlo k nejrozsáhlejším stavebním aktivitám. Žila zde početná nekatolická menšina, která dosáhla po vydání tolerančního patentu legalizace. Ve Vanovicích byl poté ustanoven sbor reformované církve (helvétské konfese). Zdejší katolická majorita se velmi obávala růstu nekatolictví v regionu, a proto zemské a církevní úřady usilovaly o zlepšení farní sítě a podporovaly budování nových kostelů.

Klíčová slova: Morava, náboženství, církve, josefínské reformy, farní síť, 18. století, sakrální stavby

ZUSAMMENFASSUNG

NEUE SAKRALBAUTEN IM OPATOWITZEN UND ZWITTAUEN DEKANAT AM ENDE DES 18. JAHRHUNDERTS

Im Zusammenhang mit der josephinischen Kirchenpolitik in den 80. Jahren des 18. Jahrhunderts beschäftigt sich dieser Beitrag mit der Bau von neuen Kirchen im opatowitzen und zwittauen Dekanat. Die Entstehung von neuen Pfarrei und Lokalkaplanei hat den Impulz zur Ausbau von neuen und zur Umbau von alten Kirchen bedeutet.

Vor allem in dem neu entstandenen opatowitzeren Dekanat ist es zu den umfangreichsten Bautätigkeiten gekommen. Es hat hier zahlreiche nicht katholische Minderheit gelebt, die nach der Ausgabe des Toleranzpatents legalisiert wurde. Danach wurde die Gemeinde der reformierten Kirche (helvetische Konfession) in Vanovice festgelegt. Hiesige katholische Majorität hat den Aufstieg des Protestantismus in der Region sehr befürchtet. Deshalb haben die Landes- und Kirchenämter den Aufbau von neuen Kirchen unterstützt und sich um die Verbesserung des pfarrlichen Netzes bemüht.

Übersetzt von Mgr. Jakub Huška

SUMMARY

NEW SACRAL BUILDINGS OF SVITAVY AND OPATOVICE DEANERY FROM THE LATE EIGHTEENTH CENTURY

This paper deals with building new churches in Opatovice and Svitavy deanery in accordance with Joseph's ecclesiastical policy in 1780s. Establishing new parishes and local chaplaincies represented an impulse to build new churches and rebuild older buildings. The widest building activities primarily took place in the newly established Opatovice deanery. A numerous non-Catholic minority, which achieved the legalization after issuing the Patent of Toleration, lived here. After that, the congregation of the reformed church (the Helvetic Confession) was founded in Vanovice. The local Catholic majority was afraid of the growth of the non-Catholicism in the area so that regional and ecclesiastical offices attempted to improve the parish network and supported building new churches.

Keywords: Moravia, religion, churches, Joseph's reforms, parish network, 18th century, sacral buildings

Translated by Mgr. Hana Ferencová

Mgr. Jakub Huška
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Na Hradě 5
771 80 Olomouc
e-mail: jakub.huska@seznam.cz

POVĚRY A LIDOVÉ ČAROVÁNÍ NA KONCI 19. STOLETÍ ZACHYCENÉ V DOBOVÉM PERIODIKU NAŠINEC

Jana Máčalová

RESUMÉ

Zabývali jsme se projevy magie a víry v pověry v každodenním životě lidí v 19. století, respektive jejich prezentací v dobovém tisku *Našinec*. Na základě kvalitativní analýzy dokumentu jsme zjistili, že navzdory sekularizačním tendencím byly nábožensko-magické a pověrečné představy lidí běžnou součástí jejich života. Regionální zpravodaj otiskoval zprávy o konkrétních případech pověřivých lidí, ať už se to týkalo lidového léčitelství, zažehnávání dobytka nebo mračen apod. Sledovali jsme postoje autorů článků o této problematice, kteří na mnoha místech doslova bědují nad pověřivostí lidí a nevěřičně uvádějí, jak k těmto pověrám dosud tíhnou také lidé z vyšších vrstev společnosti. V duchu rozvíjející se modernizace oproti tomu vyzdvihovali člověka vzdělaného a racionálně smýšlejícího. *Našinec* se snažil upozorňovat na to, co se v tehdejší společnosti 19. století stále drželo, co však považoval za nezbytné odstranit. Poukazujeme zde na dosud nepříliš prozkoumané téma na pomezí historie a etnografie. V českém prostředí nám není známa práce uchopující danou problematiku stejným nebo podobným způsobem. Náš text má proto spíše povahu výzkumné sondy a ukazuje možné směry dalšího bádání. Nabízí se např. komparace s jinými dobovými periodiky, která by mohla poskytnout ucelenější obraz o sledovaném tématu v té době.

Klíčová slova: čarování, magie, pověry, pověsti, 19. století, *Našinec*, kvalitativní analýza dokumentu

SUMMARY

SUPERSTITIONS AND FOLK MAGIC AT THE END OF THE NINETEENTH CENTURY IN THE PERIOD PERIODICAL NAŠINEC

The paper deals with the manifestation of magic and beliefs in superstitions in everyday life of 19th century people, or more precisely their representation in the period press *Našinec*. On the basis of qualitative document analysis it was examined that despite the secular tendencies, magic and superstitious beliefs of people seemed to be a normal part of their life. The regional press informed about concrete cases of superstitious people as regards folk medicine, bewitching of livestock or clouds etc. The attitudes of authors of these articles have been followed and it may be said that they often mentioned their laments over superstitiousness of people and unbelievably observed that also upper class tended to those beliefs. On the contrary, in the spirit of developing modernisation they emphasized an educated and rationally thinking man. According to published news, *Našinec* made an effort to eliminate superstitious beliefs which were still present in the 19th century society. The discussed topic, which is on the boundary between history and ethnography, has not been thoroughly examined yet. In the Czech environment there is not known any work that is focused on this issue in the same or similar manner. That is why this paper is rather a probe and outlines the possible ways of further research. For instance, a comparison with other period periodicals, which might provide a more complex view of the analysed matter at that time, appears to be suggested.

Keywords: witchcraft, magic, superstitions, legends, 19th century, *Našinec*, qualitative document analysis

Translated by Mgr. Hana Ferencová

Mgr. Jana Máčalová
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzita Palackého v Olomouci
Na Hradě 5
771 80 Olomouc
e-mail: jana.macalova@gmail.com

FRANZ SPINA – Z MALÉ HANÉ DO PRAHY

Miloš Trapl

RESUMÉ

Prof. Dr. Franz Spina (1868–1938) byl významný zástupce německého politického života v Československu, který pozitivně ovlivnil česko-německé vztahy v meziválečném období. Narodil se v Městečku Trnávka, po studiích učil na středních školách a později v Praze na Německé univerzitě. V letech 1920–1938 byl poslancem československého Národního shromáždění a v letech 1926–1938 ministrem československé vlády. Když se jeho strana Svaz zemědělců (Bund der Landwirte) stala součástí Henleinovy SdP, rezignoval na všechny veřejné funkce. Ještě krátce před smrtí se pokoušel obnovit německou demokratickou občanskou stranu.

Klíčová slova: německá menšina, agrarismus, aktivismus, Hřebečsko, Malá Haná

ZUSAMMENFASSUNG

FRANZ SPINA: AUS DER BESCHAULICHEN HANNA NACH PRAG

Prof. Dr. Franz Spina (1868–1938) war ein bedeutender Vertreter des deutschen politischen Lebens in der Tschechoslowakei, der die tschechisch-deutschen Beziehungen in der Zeit zwischen beiden Weltkriegen positiv beeinflusste. Er war aus Městečko Trnávka (Markt Türrau) gebürtig, nach den Studien wirkte er an einigen Mittelschulen und später auch an der Prager deutschen Universität, wo den Jahren 1920–1938 war er Abgeordnete der Tschechoslowakischen Nationalversammlung, in den Jahren 1926–1938 Minister der tschechoslowakischen Regierung. Als seine Partei Bund der Landwirte und des ländischen Gewerbes ein Teil der Henleins SdP wurde, resignierte er auf alle seine öffentlichen Funktionen. Noch kurz vor seinem Tode versuchte er eine demokratische deutsche Bürgerpartei zu bilden.

Übersetzt von Mgr. Anja Spuhl-Ference, Ph.D.

SUMMARY

FRANZ SPINA – FROM MALÁ HANÁ TO PRAGUE

Prof. Dr. Franz Spina (1868–1938), the prominent person of German political life in Czechoslovakia, who positively influenced Czech-German relations in the interwar period. He was born in Městečko Trnávka, after studies he taught at secondary schools and later at the German University in Prague. In 1920–1938 he was a deputy of the Czechoslovak National Assembly and in 1926–1938 a Minister of the Czechoslovak government. When his party the Farmers' League (Bund der Landwirte) became a part of Henlein's SdP, he resigned from all his functions. Shortly before his death, he attempted to restore the German Democratic Party.

Keywords: German minority, agrarianism, activism, Hřebečsko, Malá Haná

Translated by Mgr. Hana Ferencová

prof. PhDr. Miloš Trapl, CSc.
Katedra historie
Filozofická fakulta
Univerzity Palackého v Olomouci
Na Hradě 5
771 80 Olomouc
e-mail: milos.trapl@seznam.cz

PEDAGOG A PŘEKLADATEL LADISLAV VYMĚTAL (1895–1940), RODÁK Z JAROMĚŘIC U JEVÍČKA

Michal Schuster

RESUMÉ

Ladislav Vymětal, význačný rodák z Jaroměřic u Jevíčka, byl velkým milovníkem anglického jazyka a jemu se také po celý svůj, bohužel krátký, život intenzivně věnoval. Působil jako profesor angličtiny v Praze a jako autor mnoha učebnic angličtiny byl v meziválečném Československu velkým průkopníkem na poli anglistiky. Učebnic gramatiky a učebních textů vydal přes dvacet, hlavně v Praze pro anglický institut, na němž působil, ale také v Brně. Jeho učebnice byly opakovaně vydávány a užívány ještě dlouho po roce 1945. Byl ale také významným překladatelem anglicky psaných románů, z nichž nejvýznamnějším je bezesporu první překlad slavné knihy Jamese Joyce *Odysseus* do českého jazyka. Ladislav Vymětal zemřel na srdeční mrtvici dne 15. srpna 1940 v rodných Jaroměřicích u Jevíčka, kde je také pochován na místním hřbitově.

Klíčová slova: Ladislav Vymětal, Jaroměřice u Jevíčka, Malá Haná, dějiny anglistiky, překladatelství, Anglický institut v Praze

SUMMARY

*TEACHER AND TRANSLATOR LADISLAV VYMĚTAL (1895–1940),
THE NATIVE OF JAROMĚŘICE NEAR JEVÍČKO*

Ladislav Vymětal, the prominent native from Jaroměřice near Jevíčko, was the big enthusiast of the English language which he intensively focused on during his unfortunately short life. He worked as an English teacher in Prague and as an author of many English textbooks, he was a great pioneer in the field of English Philology in interwar Czechoslovakia. He published over twenty grammar books and textbooks for the English Institute in Prague, where he also worked, and then another books in Brno. His textbooks have been repeatedly published and used for a long time after the year 1945. Moreover, he was a significant translator of English written novels, of which the most important is certainly the first translation of the famous book *Odyssey* by James Joyce into Czech. Ladislav Vymětal died from a heart attack on 15 August 1940 in his hometown Jaroměřice near Jevíčko, where was buried in the local cemetery.

Keywords: Ladislav Vymětal, Jaroměřice near Jevíčko, Malá Haná, history of English Philology, translating, the English Institute in Prague

Translated by Mgr. Hana Ferencová

Mgr. Michal Schuster
Nový dvůr 18
569 43 Jevíčko
e-mail: schuster.michal@seznam.cz

JAROSLAV MACKERLE A JEHO ODKAZ MALÉ HANÉ¹

Lukáš F. Peluněk

RESUMÉ

Jaroslav Mackerle (1913–1964) patří bezpochyby k nejvýznamnějším osobnostem Malé Hané. Kulturou a dějinami tohoto regionu byl Mackerle zaujat již v dětství. Mackerle se narodil 8. srpna 1913 v Jevíčku. Po ukončení studia na Reálném gymnáziu v Jevíčku studoval architekturu na tehdejší Technické vysoké škole v Brně a během studií se zajímal o kreslený film. V této době natočil, mimo jiné, film *Pejsek Čokl*, který byl určitou alegorií na italský vpád do Habeše (dnešní Etiopie) roku 1935. Tento film byl také oceněn v mezinárodní soutěži neprofesionálních filmů v Berlíně v roce 1936. Po studiích v Brně se Mackerle navrátil do svého rodného města a zde se věnoval národopisu, archeologii a dějinám města Jevíčka a širšího okolí. Z historických prací Jaroslava Mackerleho jmenujme *Staré Jevíčko* (1937, společně s Emilem Tutschem), *Osvobozené Jevíčko* (1946), *Letopis města Jevíčka* (1958), z národopisných *Pohádky z Jevíčka a okolí* (1939, společně s manželkou Julií, rozenou Worlovou) a z archeologických *Pravěk Malé Hané* (1948). Většina jeho prací však nadále zůstává v rukopise. Jaroslav Mackerle se dožil nízkého věku. Po pádu z lešení domu na náměstí v Jevíčku se jeho zdravotní stav náhle zhoršil, později se u něj projevila rakovina a 3. listopadu 1964 zemřel ve věku 51 let. Odkaz, který zanechal, však přetrvává do současnosti.

Klíčová slova: Jaroslav Mackerle (1913–1964), Morava, Malá Haná, historiografie českých zemí, historie, archeologie, etnografie, regionální dějiny, kreslený film

ZUSAMMENFASSUNG

JAROSLAV MACKERLE UND SEIN VERMÄCHTNIS AN DIE KLEINE HANNA

Jaroslav Mackerle (1913–1964) gehört zweifellos zu den bedeutendsten Persönlichkeiten der Region Malá Haná (Kleine Hanna), deren Kultur und Geschichte ihn schon in seiner Jugend bezaubert hat. Mackerle ist am 8. August 1913 in Jevíčko/Gewitsch geboren. Nach dem Beenden des Studiums am Realgymnasium in Gewitsch studierte er die Architektur an der damaligen Technischen Hochschule in Brünn und während dieses Studiums interessierte er sich für Zeichentrickfilme. Er drehte u. a. den Film *Pejsek Čokl* (Kleines Hündchen), der eine Allegorie auf italienischen Einfall in Abessinien/Äthiopien im Jahre 1935 war. Dieser Film erhielt auch den Preis im Internationalen Wettbewerb in Berlin im Jahre 1936. Nach den Studien in Brünn kam er in seinen Geburtsort zurück und hier widmete er sich der Ethnographie, der Archäologie und der Geschichte seines Wohnorts und seiner Region. Aus historischen Werken können wir *Staré Jevíčko* (Altes Gewitsch, 1937, zusammen mit Emil Tutsch), *Osvobozené Jevíčko* (Befreites Gewitsch, 1946), *Letopis města Jevíčka* (Das Jahrbuch der Stadt Gewitsch, 1958) nennen, aus den ethnographischen *Pohádky z Jevíčka a okolí* (Märchen aus Gewitsch und Umgebung, 1939, zusammen mit seiner Frau Julie, geb. Worlová) und aus den archäologischen *Pravěk Malé Hané* (Die Urzeit der Kleinen Hanna, 1948). Die meisten Werke blieben jedoch nur als Handschriften. Jaroslav Mackerle erreichte nur ein niedriges Alter. Nach einem Fall vom Hausgerüst auf dem Gewitscher Platz wurde sein Gesundheitszustand immer schlechter, später erkrankte er an Krebs und am 3. November 1964 starb er im Alter 51 Jahre. Sein Vermächtnis wird bis heute geschätzt.

Übersetzt von Mgr. et Mgr. Vlasta Běnnová

SUMMARY

JAROSLAV MACKERLE AND HIS BEQUEST TO THE REGION OF MALÁ HANÁ

Jaroslav Mackerle (1913–1964) certainly belongs among the most prominent personalities of Malá Haná. He was already enchanted by the culture and history of this region during his childhood. Mackerle was born on 8th August 1913 in Jevíčko. After finishing his studies at the Real

Grammar School in Jevíčko, he studied architecture at the University of Technology in Brno and during his studies he was interested in a cartoon film. In this period, he made a film *Pejsek Čokl*, which represents a certain allegory on the Italian invasion into Abyssinia (today's Ethiopia) in 1935. This film was awarded in the international competition of amateur films in Berlin in 1936. After studies in Brno, Mackerle returned to his hometown and occupied himself with ethnography, archaeology and history of the town Jevíčko and surroundings. As regards Jaroslav Mackerle's works, it is necessary to mention at least some of them; historical: *Staré Jevíčko* (1937, together with Emil Tutsch), *Osvobozené Jevíčko* (1946), *Letopis města Jevíčka* (1958), ethnographical: *Pohádky z Jevíčka a okolí* (1939, together with his wife Julie, born Worlová) and archaeological: *Pravěk Malé Hané* (1948). However, most of his works may be still found only as manuscripts. Jaroslav Mackerle did not live to a great age. After falling down the scaffolding in the square in Jevíčko, his health condition suddenly worsened. Later, a cancer, which he suffered from, became evident and he died on 3rd August 1964 at the age of 51 years. Nevertheless the bequest, he left, has survived up to the present time.

Keywords: Jaroslav Mackerle (1913–1964), Moravia, Malá Haná, historiography of the Czech Lands, history, archaeology, ethnography, local history, cartoon film

Translated by Mgr. Hana Ferencová

Lukáš F. Peluněk
Žerotínovo náměstí 11
779 00 Olomouc

THE AUTHORS AND SUMMARIES

Ing. Pavel Bolina, Ph.D. – Dušan Cendelín

Ing. Pavel Bolina, PhD. graduated at the Faculty of Civil Engineering of the Czech Technical University in Prague and he also studied archaeology at the Faculty of Arts of the Charles University in Prague. He defended his PhD dissertation at the Institute of Archaeology of the Academy of Sciences of the Czech Republic in 2000. In the long run, he examines the relation of castles and a settlement structure including the related issue of old roads. Since 1978 he has published a whole range of articles on that topic and moreover, he is the co-author of several monographs.

Dušan Cendelín graduated a secondary technical school; since 1973 he has worked as an artist with the focus on artistic ceramics and graphics. Since 1990s, when he published his first works, he has belonged among the most prominent experts on old roads and also written many publications and articles on that matter.

Historical Crossing the Bohemian-Moravian Border near Litomyšl

The issue of crossing old roads leading through the historical Bohemian-Moravian border between Litomyšl and Svitavy is not possible to consider being solved even after one hundred and fifty years that passed since the first publications have appeared. On contrary, it seems that opinions of some old scholars have been more realistic than ideas recently published.

Doc. PhDr. Eduard Droberjar, Ph.D.

The Associate Professor at the University Palacký Olomouc. At the Department of History, he gives lectures on Protohistory and archaeology of Barbarians (archaeology of La Tène period and the Migration period), Artefactual archaeology V (metal), the Migration period and Barbarian empires from the fifth to the sixth century, Theory of historical sources: prehistory and protohistory and Trends in the historiography: prehistory and protohistory. In his research, he is especially interested in various aspects of the Roman period, primarily Roman-Germanic relations, history and archaeology of the Elbe Germanic tribes (Suebi), a burial rite, brooches and weapons. Currently, he leads the archaeological research of the cremated burial site and settlement dated back to the Roman period in Jevíčko. He has published a wide range of studies and monographs. He is the corresponding

member of the German Archaeological Institute in Berlin and the cofounder of international conferences on protohistory (archaeology of Barbarians).

The Germanic Peoples in Jevíčko and Malá Haná in the Roman Period

The paper focuses on the settlement of Malá Haná in the Roman period. The special attention is given on preliminary information gained by the new archaeological research of the cremated burial site from the second century and the settlement from the 4th century in the locality Jevíčko-Předměstí 6. The author also deals with the significance of Malá Haná, peopled by the Elbe-Germanic tribes, in the context of supraregional contacts especially with Roman provinces and East Germanic peoples, who settled in the area of Poland.

Mgr. Jakub Huška

Jakub Huška originally comes from a village in Frýdecko-Místecko but since 2004 he has been living in Olomouc where he graduated in History at the Philosophical Faculty of the Palacký University. Currently, he is the internal doctoral student at the same university. He is primarily interested in craftsmen and guilds during the 18th and 19th century.

*New Sacral Buildings of Svitavy and Opatovice Deanery
from the Late Eighteenth Century*

Joseph's reforms in 1780s significantly influenced the ecclesiastical organisation in the Bohemian lands. Except for particular dissolution of many monastery communities, the Joseph's ecclesiastical policy attempted to develop basic ecclesiastical structures, parishes in accordance with the enlightened Catholic reform. In that period, the vast reorganisation of the parish network came, which led to establishing new parish offices and smaller chaplaincies. This articles discusses the relation of these administrative changes and building new sacral objects in parishes of Svitavy and Opatovice deanery.

Mgr. Jana Máčalová

Mgr. Jana Máčalová is a student of the Master's degree programme Sociology-Andragogy at the Philosophical Faculty of the Palacký University Olomouc. Within this study she specializes in social work. In her Master's thesis, she focuses on phenomenon of widowhood. In 2011 she graduated in the Bachelor's degree programme Cultural Anthropology at the same university and defended the thesis dealing with the life in a village in years 1948–1989; then in 2012 she graduated in the Bachelor's degree programme History, where she concentrated on the topic of superstitions and magic beliefs of the Czech society in the course of the 19th century.

Superstitions and Folk Magic at the End of the Nineteenth Century in the Period Periodical Našinec

The paper deals with manifestation of magic and beliefs in superstitions in everyday life of 19th century people, as it was presented in the period press. The issue of so called folk magic in this period has not been elaborately examined yet. The work is primarily based on the research using the method of qualitative document analysis. The original source of the analysis was the regional periodical Našinec, particularly the articles published between years 1869–1900. The results of the analysis showed that despite the continuing process of modernization, magic and superstitious beliefs of people seemed to be a part of their everyday life during the whole 19th century.

Lukáš F. Peluněk

Lukáš F. Peluněk is currently a student at the Department of History of the Philosophical Faculty, Palacký University Olomouc. He externally cooperates with the Institute of History of the Academy of Sciences of the Czech Republic (the Biographical Dictionary of the Czech Lands, the Bibliography of the History of the Czech Lands). Scholarly, he focuses on regional history, historiography of the Czech Lands, Czech-Romanian relations, the life and work of Jan Amos Comenius, significant personalities and history of science in Moravia.

Jaroslav Mackerle and his Bequest to the Region of Malá Haná

The article focuses on the life and the basic overview of the historical-geographical work of Jaroslav Mackerle (1913–1964), the prominent figure of the region Malá Haná. This personality significantly participated in revealing history of the town Jevíčko and some other places of this area. The paper deals with the influence of Jaroslav Mackerle on historical-geographical research about Malá Haná and the contemporary importance of his work, highly-valued for a factual account of events by historians, archaeologists and ethnologists.

Mgr. Michal Schuster

Michal Schuster graduated in History and Archival Science at the Faculty of Arts of the Masaryk University Brno. After finishing his studies, he began as a historian in the Museum of Romany Culture in 2005 where he has been working until the present. He specializes in history of Roma in the territory of former Czechoslovakia and history of the region Malá Haná. In this area, he publishes and gives lectures for scholars and well as the public of the Czech Republic. As an external lecturer, he works at the Centre of Multicultural Education of the Pedagogical Faculty, the Masaryk University Brno and at the Institute of History of the Faculty of Arts of the same university.

*Teacher and Translator Ladislav Vymětal (1895–1940),
the Native of Jaroměřice near Jevíčko*

The article deals with Ladislav Vymětal (1895–1940), a teacher and a translator from English, who was born in Jaroměřice near Jevíčko. In the first part, the focus is given on his personal life and the second part describes his pedagogical and translator's activities.

Mgr. Pavel Šlězár

In years 1995–2000 he studied medieval Archaeology at the Silesian University in Opava and between years 2000–2002 Archaeology at the University of West Bohemia in Pilsen. Since 1999 he has been working at the

National Heritage Institute in Olomouc where he is currently the Head of Archaeological section. Since 2009 he has been teaching at the Department of History of the Palacký University Olomouc. He is a member of the editorial board of the journal *News of the Regional Museum in Olomouc*. He specializes in the Middle Ages, especially towns and fortified settlements, landscape archaeology and archaeological heritage preservation. He is the author of more than a hundred scholarly works and the co-investigator of several grant projects of the Ministry of Culture CR and the Grant Agency CR. He also focuses on archaeology and history of the Central Moravian region, e.g. the book *Kostely a sakrální stavby v Litovli*; the co-author of the book *Uničov – historie moravského města*.

*New Findings about the Early Medieval Fortification
“Hradisko nad Nectavou” at the Cadastral Municipality
of Biskupice near Jevíčko*

The fortification “Hradisko nad Nectavou”, which was discovered only in 2000, was subjected to the detector survey between years 2002–2006 with the result of metal finds dated back to the Middle Hillfort period. The exceptional collection chiefly consists of fourteen rhombic and deltoid arrowheads associated with old Hungarian raiders. The detector survey that took place in 2010 enlarged the collection of finds with four arrowheads and other metal artefacts. A long-term landscape survey, aimed at the issue of defunct roads, put the fortification into the military-strategic systems of Great Moravia when the locality served as the satellite fortification of the large hillfort Mařín.

Prof. PhDr. Miloš Trapl, CSc.

Prof. PhDr. Miloš Trapl, CSc. works as an emeritus professor at the Department of History of the Philosophical Faculty, the University Palacký Olomouc. He especially deals with modern Czech history of the 20th century with the focus on a political system of the first Czechoslovak Republic, above all, history of political Catholicism. His another historical interest is regional history, primarily history of Moravia. His third research field is related to history of Czech and Czechoslovak exile in the course of the 20th century.

Franz Spina – from Malá Haná to Prague

The paper follows the life and work of the significant German slavist and lecturer in Czech studies, professor of the German University in Prague and prominent German politician of the first Czechoslovak Republic – Franz Spina. The native of Městečko Trnávka in Malá Haná, for a long time linked with this region and the neighbouring, so-called Hřebečsko, belonged among the most important propagators of good Czech-German relations and political cooperation (so-called activism) in politics. He was the chief person of the German agrarian movement (the Farmers' League) and for 12 years also the Minister of Czechoslovak governments. His ideas were not realized after Henlein's party prevailed in the policy of Czech Germans.

PhDr. David Vích

An archaeologist and employee of the Regional Museum in Vysoké Mýto. He concentrates on the prehistoric and medieval settlement at the Bohemian-Moravian border. He intensively deals with prospecting – metal detector survey. He is the discoverer of many significant localities dated back to the period from Prehistory to the Early Middle Ages. He is the author of a wide range of studies and articles on archaeological issues in East Bohemia and Malá Haná.

Outline of the Earliest History of Malá Haná

In this paper the author deals with the earliest history of Malá Haná, from the the Early Stone Age (Palaeolithic), through the Neolithic, the Eneolithic, the Bronze Age and the Stone Age, to the Migration Period. On the basis of new archaeological findings it provides the basic overview of finds, localities and the development of the settlement in this region.